

će lektira tih članaka svakom ljubitelju Zagreba biti vrlo ugodna, no i historik će rado posezati za tom knjigom »Braće.« Ako bismo ičemu prigovorili, prigovorili bismo tome, da članci nijesu nekim stalnim radom (najbolji bi valjda bio kronološki) poredani. Ili je možda navlaš odabran takav nesustavni poredaj?

VI. D.

*

Saznajemo iz dnevne štampe u bezbroj prikaza i recenzija, da su povodom milenijske proslave hrvatskoga kraljevstva izišla

aktualna izdanja kao: Ferdo Šišić, Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara; zatim: Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925.—1925., nadalje mapa crteža s historijskim uvodom: Vladimir Kirin, Stari Zagreb. »Narodna Starina«, momentano jedini naš stručni časopis, bio bi se po svom programu i dužnosti osvrnuo na ova djela, da su uredništvu bila na raspoloženju sredstva za narudžbu, jer auktori, urednici i nakladnici ne poslaše nam kao stručnom listu ni jedan primjerak na prikaz, koji zasad izostaje.

BILJEŠKE

* Ministar prosvjete g. Stjepan Radić zainteresovao se prema referatu g. dra. Nikole Andrića, pomoćnika ministra prosvjete, za ovaj milenijski broj »Narodne Starine« pomagavši je materijalno, te je ovako posebni, zagrebački broj »Narodne Starine« (kao 10. sv. časopisa) moglo uredništvo izdati povodom kulturno-historijske izložbe grada Zagreba na poziv njezina odbora, a naročito nastojanjem generalnog tajnika g. Ljube Babića. Odziv gradonačelnika Zagreba g. arch. Heinzelera bio je također pozitivan. U njega i u drugih predstavnika grada Zagreba bilo je najpripravnije susretljivosti za materijalnu pripomoć ovom izdanju, te je ovaj almanah prošlosti hrvatske metropole u dane milenijske proslave a povodom kulturno-historijske izložbe i sam po sebi vidan spomenik ne samo pukoga patrijotskog pijeteta, nego istančane i pročišćene kulture naših sadašnjih naraštaja, kako će to za kontinuitet historije ocijeniti i sama budućnost.

* Tajnik kr. državnog arhiva u Zagrebu, g. dr. Josip Nagy napisao je u »Obzoru« (LXVI. 244) članak pod naslovom: »Tisuć-godišnjica hrvatskoga kraljevstva i naši arhivi«. Prenašamo ovaj članak u cijelosti, da se u našim stručnim krugovima započne stvarna diskusija o tom problemu t. j. da se sada poslije općenitog izlaganja pišćeva iznesu pravi uzroci zastoju, prave zapreke, ne samo u dotiranju sa strane vlada, već da se istaknu i razlozi zbog kojih je danas, prema potrebi, nemoguće potpuno eksploatirati domaće arhive u naučne svrhe i nečinovnicima — naučnim radnicima, i zašto u sveučilišnim centrima arhivi ne kolaboriraju s univerzitetima...

»Jedan tako važan politički momenat, kakav je preobraženje Hrvatske Kneževine

u Kraljevinu, treba da odjekne ne samo u granicama onog naroda i one zemlje, gdje se to dogodilo, nego da bude i događajem od internacionalnog značenja. Kad mi dan danas slavimo hiljadu-godišnjicu postanka Hrvatskog Kraljevstva, treba da toj proslavi damo barem donekle neka obilježja, koja će odjeknuti i preko granica našeg naroda i naše države. Nekad su neki i domaći i tuđi historičari rado isticali, da je Hrvatska Kneževina bila prva, koja se na tlu habsburške monarhije pretvorila u Kraljevinu. Do tog habsburškog tla, budimo iskreni, nije nam — osim nekih iznimaka — nikada bilo mnogo stalo, a danas nije ni najmanje. Ali danas treba da nam bude stalo do toga, da naša proslava ne ostane nezapažena ni u internacionalnom životu. Sjetimo se samo milenijske proslave u Mađarskoj. Koliko se tada pisalo knjiga, brošura i članaka po novinama i časopisima skoro čitavog svijeta o Mađarima, ugarskoj zemlji, državi, povijesti, književnosti, kulturi itd. — Mnogo je toga niklo s proslavom i s njom i nestalo. Ali je koješta zadržalo svoje značenje sve do danas i postalo u neku ruku internacionalnim dobrom. Takva šta treba svakako da i mi damo. Ja ću se evo poslužiti ovom zgodom, da rečem par riječi u korist onoga, što je meni najbliže, naime naših arhiva.

Kad se je jednom u engleskom parlamentu vodila debata o nekim administrativnim pitanjima, našao se jedan zastupnik, koji je rekao, da se kod rješavanja administrativnih pitanja, ne smije preći preko arhiva, jer da su oni pitanje od eminentnog upravnog i kulturnog značenja. Arhivi su u svakoj državi nešto, što stoji u vrlo uskoj vezi s njom i sa životom naroda. Oni se ne mogu izjednačiti ni s muzejima, ni

s bibliotekama, ni sa zbirkaama bilo kakve vrsti, ni s oblastima bilo koje struke. Dodira imadu i s jednima i s drugima, ali uvijek tako, da njihove osobine vrlo jako izbijaju na javu. Oni su plod života samo jednog naroda, bio to njegov nutarnji ili vanjski život; rezultanta djelovanja njegovih oblasti i na njegovom području, slika njegovih lijepih i tužnih dana. Vještački sastaviti arhive, pa bilo to i s ogromnim troškovima, nije uopće moguće. To može da učini samo smisao za život prošlih vremena i za značenje, koje imadu veze između prošlosti i sadašnjosti.

Kad dakle imamo sreću, da slavimo hiljadu-godišnjicu svog kraljevstva, kad se naprežemo da doznamo što više o događajima, koji su se zbili u davno doba i kad pohlepno tražimo vijesti, koje će nam rasvijetliti bilo koju stranu života naših davnih preda, zar nije sasvim prirodna stvar, da se poslužimo ovim rijetkim događajem, pa da poklonimo nešto više pažnje svojim arhivima, tim dragocjenim skrovištima života prošlih dana našeg naroda, nego što smo činili dosada? Budimo iskreni i recimo, da je naše arhivalno pitanje u svojoj cjelini potpuno nenačeto. Usporedimo arhivalnu organizaciju u našoj državi s arhivalnom organizacijom u drugim kulturnim državama i vidjet ćemo, koliko tu treba nadoknaditi. Ono malo, što je učinjeno, učinila je autonomna Hrvatska i naš bijeli Zagreb. Austrija, kad je počela da provadja arhivalnu reformu, nije mnogo marila za arhive u Dalmaciji. Dubrovački arhiv, najdragocjeniji, a često i jedini, izvor balkanske povijesti, nema Austriji što da zahvali. Sve to čeka na nas. Mi, kako se često spominje, imamo prećih pitanja, pitanja političkih, ekonomskih i t. d., koje treba čim prije riješiti. To je sve istina i arhivima ne pada nikada na um da to osporavaju. Ali oni znadu i to, da se neka arhivalna pitanja dadu danas riješiti, ali nije sigurno, hoće li se moći riješiti sutra. Nije ništa neobična, da kod nas propadaju i velike količine pisanog materijala, a od tog propadanja može jednom da trpi ne samo historija, nego i uprava. Arhivalni činovnici nijesu nikakvi fantaste, koji žive samo u nimbusu prošlosti, nego ljudi praktičnoga života, koji znadu, da točno poznavanje prošlih događaja olakšava dobro riješenje sadanjih problema. Hiljadu-godišnjica hrvatskog kraljevstva trebala bi da bude početak provadjanja arhivalne reforme i početak temeljite arhivalne organizacije po primjeru drugih kulturnih država i zemalja. Tko bi se na to odlučio, ne bi smio da se zatvori u svoj kabinet i kuje

kojekakove planove po svojoj fantaziji, nego bi trebao da zasuče rukave i da se lati teškog, ali vrlo zahvalnog posla.

Kad bismo započeli arhivalnom organizacijom, učinili dakle nešto, što bi bilo samo nama od koristi, mogli bismo odmah nastaviti, da damo nešto, što bi svakako imalo i svoje internacionalno značenje. Mislim ovdje na početak opisivanja arhiva i na izradjivanje inventara, te na njihovo objelodanjivanje. Prateći arhivalni materijal dalje u prošlost, dolazimo u doba hrvatske narodne dinastije. Ono nekoliko sačuvanih isprava, kojima je mnogo pažnje posvetio naš zaslužni Rački, a koje se ja nadam za nekoliko dana predati javnosti u faksimilima, imade svoje osobito mjesto i u općenitoj nauci o ispravama, u poznatoj diplomatiji. S vremenom ima pisanog materijala uvijek više; nije još sve izdano, a i ono, što je izdano može se ponovno izdati po modernim načelima i izdanja udesiti tako, da ne budu od koristi samo nama, nego i kulturnom svijetu uopće. Dodir je između svjetskih arhiva danas kud i kamo jači, nego prije rata i kkr. državni arhiv u Zagrebu ima često zgrade, da daje uputa mnogim drugim arhivima i primoran je da odgovara na takova pitanja, koja se prije nijesu ni postavljala. Mnogo toga, što je prije išlo privatnim putem, ide danas diplomatskim i preko glavnih arhiva.

Državna vlast ne smije da smatra arhive za nešto sekundarno, ne smije da kod njih namješta ljude, koji se ne mogu nigdje upotrebiti. Ona mora nasuprot da u svojim arhivima vidi centralne oblasti prvoga reda i da ljudima, koji žele da se posvete njihovoj službi, pruži mogućnost temeljitog odgoja. Ne smije se nikada zaboraviti na jedno: Arhivalan činovnik treba čitavo svoje zvanje i svoju spremu da stavi u službu svog zavoda ili ureda, on mora da arhivalni materijal temeljito proučava, ali sa ciljem, da se njime ne koristi on sam, nego drugi. Kad se sve ovo ispravno procijeni, onda se može lako doći do zaključka, da arhivima i arhivalnom osoblju treba dati neko posebno mjesto, olakšavati im rad i pružiti mogućnost, da poslovi, koji se vrše u arhivima, naravski osim onih tajne prirode, budu što više pristupačni javnosti, javnosti kod kuće i javnosti u svijetu. Čim bude više arhivalnih publikacija, čim one budu temeljitije i udešene prema modernim načelima o izdavanju pisanih spomenika, tim će se bolje moći pozajmiti iz tog života ono, što može da bude dobro i danas, a ostaviti ono, što se preživjelo. Od toga će imati mnogo koristi i nauka i praktičan život.

Neobičan događaj hiljadu-godišnjice Hrvatskog Kraljevstva, nadajmo se, utrt će put boljoj budućnosti naših arhiva i prijatelja, koji će im namijeniti svoju službu ili se kod njih posvetiti ozbiljnom radu.

* Za župnu crkvu sv. Petra naručena je oltarna slika u Rimu. »Slikar joj je Leopold Weiszman. Široka je 8, a visoka preko 12 stopa. Vidivši tu sliku možemo reći, da će taj bogati dar uzoritoga gospodina kardinala biti najkrasnijim uresom iste crkve. Predstavlja onu zgodu, što ju popisa sv. Matej u 16. pogl., kako je Isus u prisutnosti ostalih učenika Petru, koj pred njim kleči, predao ključeve kraljevstva nebeskoga. Dostojanstveno i božanskom mudrosti sjajuće lice Spasiteljevo, koj ljevicom pridaje ključeve, a desnicom pokazuje na nebesa, obrazi na dvije strane vješto raspoređenih i udivljeno slušajućih deset apostola; srušeno pred meštra nice pada Petar; krasna u perspektivi okolica Cezareja Filipova, se odozgor milovidno upravo istočna modrina nebesa, sve je to tako izvrsno i značajno izraženo, da ti se čini, kao da čuješ važe one riječi: Tibi dabo claves regni coelorum. Ta slika naručena g. 1857. bila je već 7. septembra otposlana iz Rima u Zagreb. Naručio je tu sliku sam zagrebački nadbiskup kardinal Đuro Haulik Varaljski. («Katolički List» 1858. str. 315.). V. D.

* Historijske razglednice grada Zagreba. U povodu proslave tisuć-godišnjice hrvatskog kraljevstva izdao je Odbor za kulturno-historijsku izložbu grada Zagreba nastojanjem svoga generalnog tajnika g. Ljube Babića jednu kolekciju razglednica staroga Zagreba u umjetničkoj izradbi grafičkog zavoda »Tipografija«. Ta vrsta edicija u nas je skoro i nepoznata. Iznimku su činile gdje koji pojedini prigodničarski portreti i jedan Mosingerov pokušaj s razglednicama iz sedmogodišnjeg rata. Začudo je te ni u samim našim muzejima ne vidi publika ni jednu seriju razglednica iz historijske i žive narodne starine, premda bi to bilo i dobra propaganda za upoznavanje materijala a ujedno i lijep prihod i onako oskudno dotranim kulturnim institutima. Danas je već i ilustrativna strana naše naučne publicistike dobro pokročila a da bi organizacija toga posla nailazila na zapreku i prvoklasne izvedbe. Uostalom, takove karte poslužiće spretnim aranžmanom na kartonima i te kako još i zornoj nastavi u osnovnim i srednjim školama.

Pokušaj ove prve zagrebačke serije broji 23 komada, a predstavlja ove objekte: Južni portal crkve sv. Marka; Najstarija slika zagrebačke katedrale oko g. 1528.;

Stari portal zagrebačke katedrale (prije potresa, a danas je u ropotarnici preostale kule na Kaptolu tik uz Sjemenište; fragmenti su pokupljeni ponešto i za ovu izložbu); Dom Zrinjskih u Kapucinskoj ul.; Slika Zagreba iz Valvasorova djela »Die Ehre des Herzogthums Krain« g. 1689.; Stara kaptolska vijećnica. Uzorgradnja XVII. stoljeća, srušena 1876.; Kamenita vrata u Zagrebu; Unutrašnjost crkve sv. Katarine. Prva polovina XVIII. st.; Grič 1792. po jednom domaćem akvarelu (sada u Gradskom Muzeju); Tekst opisa grada Zagreba g. 1804. iz djela Pavla Solarića »Novo graždansko zemlje opisanie«; Pogled na Zagreb s juga g. 1827.(?) Shematski crtež iz Szemanove mape zagrebačke biskupije g. 1822.; Slika Zagreba sa starog meštarskog lista oko g. 1830.; Stara Bakačeva ulica sa kućom porodice Kovačić-Rober. (Arhitekt B. Felbinger 1830.); Zaselak biskupa Alađovića u Novoj Vesi. (Arhitekt B. Felbinger 1827.); Instalacija bana Hallera 18. listopada 1842. Grof Nugent sa svojim slobodnjacima na Harmici (današnjem Jelačićevom trgu); Ulaz u perivoj Jurjaves (Maksimir), iz prve polovine XIX. st.; Ustoličenje nadbiskupa Haulika u katedrali 8. svibnja 1853.; Trg Harmica 1860.; Zagrebačka katedrala oko 1860.; Pogled na stara Bakačeva vrata sa Harmice 1860.; Zagreb u šezdesetim godinama XIX. st. po Zascheovoj litografiji; Zagreb oko 1860.

* O Zascheu piše »Katolički List« 1858. (str. 363.): Vidjesmo ovih dana dvije nove licem i načinom svetom mjestu sasvim dolikujuće svete slike, nabavljene trudom i brigom preč. g. Franje Gašparića, sv. oca dvorskoga kapelana, nj. uzoritosti kardinala-nadbiskupa zagrebačkoga tajnika i obrednika, duh, stola prisjednika i bilježnika te župnika vugrovačkoga, za pobočne oltare svoje župne crkve u Vugrovcu. Predstavljaju te lijepe slike sv. Josipa i Bogorodicu sa spavajućim djetetom Isusom u majčinom krilu. Ovu posljednju milovidnu sliku isplatio je znatnim novčanim darom preč. g. zagrebački kanonik Martin Pécoy, bivši prije vugrovački župnik, a trošak za prvu namiren je iz prinosaka pomenutoga gori gosp. sadanjega župnika i njegovih nekih prijatelja, namjenivši ih u slavu božju.

Kod slike, osobito dobre slike naravno se rađa pitanje o slikaru; pa da i u ovoj znaličnosti svojih čitatelja zadovoljimo, kažemo im, da je to g. Janko Zasche, koj već od duže vremena u Zagrebu obitava, te je svoju vještinu u više struka svoje umjetnosti već kod nas lijepo posviedočio. Što se po imenu tiče crkvenog slikarstva, to je on već u više dijela svoju

vrsnuću pokazao i na tom polju. Izvan gori napomenutih dviju, slike: Porođenja blaž. Djevice Marije, sv. Josipa, sv. S. Kralja, sv. Ivana Krstitelja u župnoj crkvi stenjevačkoj; sv. Antuna i pohoda Marije u novoj kapelici župe brekovljanske; svadba u Kani galilejskoj u crkvi na Prozorju; sv. Trojstva u Lovrečini; sv. Vida na Pošći; sv. Ivana Nepomuka, kao ispovjednika u kapeli milosrdne braće u Zagrebu — sve su to djela uma i ruke njegove, koje sada dotičnim crkvama zbilja na diku služe.

V. D.

* O raspravi g. dr. Nikole Radojčića »Jos. Konstantin Jireček«, koja je izašla u »Narodnoj Starini« (6, 193.-216), napisao je g. Jaroslav Bidlo u »Jugoslavenskoj Njivi« (1925., I, 322-4) »Nekoliko napomena o ličnosti Josefa Konstantina Jirečeka«. U njima je g. Bidlo branio svoju hipotezu o romantičarskom karakteru Jirečkova rada i želio dokazati, kako je Jireček epigon čeških romantičara. Usput je oštro napao shvatanje Vatroslava Jagića i g. Radojčića, da je Jireček bio trezven naučenjak bez romantičarskih svrha i metoda u svom naučnom radu. Svoje napomene je g. Bidlo završio s tvrdnjom, da je Jagić tako mislio, jer »nije mogao da oprostí Jirečeku, što ga nije upućivao u svoje privatne poslove«. U Jugoslavenskoj Njivi (1925, I, 399—400) odgovorio je g. Radojčić na napomene g. Bidla braneci Jagićevo i svoje shvatanje Jirečkova naučna rada. Tvrdnja g. Bidla o motivima Jagićevih nabraza energično je odbio kao ničim ne dokazanu.

Na ovaj upad g. Bidla osvrnuo se i g. dr. M. Rešetar u »Obzoru« 1. IX. 1925., te naveo m. o. ovo: »U tu glavnu stvar neću ulaziti, jer je prof. Radojčić u 11. br. »Jugoslavenske Njive« od 1. lipnja temeljito odbranio svoje i Jagićevo stajalište, pa mislim, da će se poslije toga jedva ko naći što je dobro poznao Jirečeka, a uzimlje riječ »romantičar« u običnom smislu te riječi, ko bi pristao na shvatanje prof. Bidla. Nego ne mogu da mukom prepustim posljednje riječi Bidlove: »... Jagić, koji nije mogao da oprostí Jirečeku što ga nije upućivao u svoje privatne poslove (str. 324. J. Nj.) Ja sam — nastavlja g. dr. M. Rešetar — Bidlov članak dobio nešto kasnije u ruke, pa čim sam pročitao te riječi, jako sam se začudio, jer sam gotovo 30 godina živio u neposrednoj blizini pok. V. Jagića i imao tako dovoljno prilike da vidim kako se Jagić nije nikada i nimalo miješao u privatne poslove ljudi, koji su mu i najbliži stajali, pa sam stoga pisao prof. Bidlu moleći ga, da mi reče na kojemu je osnovu on to o Jagiću ustvrdio. Dugo nije bilo od

njega odgovora, tako da sam ga po prijatelju u Pragu morao podsjetiti da mi odgovori. Napokon je to učinio te kazao, da se ta njegova tvrdnja osniva na tome, što je sam Jagić kazivao prof. Goll-u a ovaj njemu, a da je tomu našao potvrdu u onome, što je Jagić pisao o Jirečeku u »Savremeniku«. Tim posljednjim riječima prof. Bidlo je mislio na onaj članak, što ga je prigodom Jirečekove smrti Jagić s toliko topline, simpatije i poštovanja napisao u »Savremeniku« od g. 1918., i u kojemu se doista nalaze i riječi: »... i opet nigda nisam čuo ni obaznao od njega nijedne povjerljive riječi ili stvari, nijedne njegove duševne tajne (str. 121.)«, ali to je objektivna konstatacija, iz koje se nikako ne može izvoditi da je Jagić tražio da ga Jireček upućuje u njegove privatne poslove, a još manje da mu »nije mogao da oprostí« zato što ga nije upućivao. Obratio sam se pak i na g. prof. Goll-a u Pragu i pitao ga što je on baš u ovoj stvari govorio prof. Bidlu. Vrlo mi je pripravno odgovorio, da se ne sjeća dobro što je s prof. Bidlom govorio, ali da se dobro sjeća što je govorio sa samim Jagićem o Jirečeku, naime, da su se obojica (Goll i Jagić) slagali u tome, da imaju dojam da Jireček ne želi, da među njim i kojim njegovim kolegom (a u tome slučaju radilo se o Jagiću) bude kakav intimniji odnos«. Ako se prof. Goll još sada dobro sjeća, što je govorio s Jagićem o Jirečeku, onda se je zacijelo još bolje toga sjećao, kad je to ranije pričao prof. Bidlu, nije dakle ni prof. Goll mogao kazati prof. Bidlu ono, što ovaj tvrdi, da je od njega čuo. Ni riječi Jagićeve u »Savremeniku«, ni pričanje Goll-ovo nije dakle davalo prof. Bidlu pravo, da tako lakomisleno i bez historičke akribije baci u svijet tvrdnju, koja prikazuje pok. Jagića kao sićušna i zlobna čovjeka«. — Isti ovaj članak g. dr. Radojčića dopunio je sada još novim bibliografskim podacima g. B. Havranek u praškoj »Slaviji« (IV. 420.).

* 1841. Neumornim trudom Matije Palaina znatno se je grad Zagreb poljepšao. G. 1840. pojavila se je među Zagrepčanima želja, da se pusti brežuljak pred nekadašnjima opatičkim vratima i pod Kameralskom kućom pretvori u javno šetalište i tako onaj dio grada poljepša. Putem dragovoljnih primosa pretvorio se zapušteni onaj prostor u lijepo uređeno šetalište, koje dobi ime »varoško sjeverno šetalište. Kako je uz cestu čvrsto podzidano, učinjene su prostrane staze na brdu, posađeno je svuda mlado drveće, posijana trava.

To djelo popraćeno je s više stvari: Podignuta je lijepa nova školska zgrada, razorena su opatička vrata, gdje su prije u

gornjem katu gradske normalne škole bile, te nijesu bile niti najmanje lijepe«. »Ilirske Narodne Novine« 1841. sv. 5.)

Prvi put je na tom šetalištu svirala 2. maja 1841. muzika 48. pješačke regimente baruna Gollnera, u pet sati na večer, tačno je ovo šetalište otvoreno.

V. D.

* Narodni univerzitet u Beogradu pod predsjedništvom dr. Nikole Vulića održao je u g. 1925. ova predavanja iz oblasti opće i narodne starine:

— dr. Viktor Novak, Franjo Rački najveći Jugosloven;

— dr. Nikola Vulić, Senzaciona arheološka otkrića (Misir);

— dr. Tihomir R. Gjorgjević, O ljudožderstvu;

— dr. Ksenija Atanasijević, Misirska carica Kleopatra;

— dr. Veselin Čajkanović, Srpski svadbeni običaji;

— dr. Vladimir Čorović, O roblju u starom Dubrovniku u srednjem veku;

— dr. Todor Taranovski, O zakonu cara Dušana;

— dr. Grgur Jakšić, Odnosi Francuske i Srbije;

— dr. Todor Taranovski, Ruski car Petar Veliki i južni Sloveni;

— Aleksandar Solovjov, Rusi u Dalmaciji u vreme Petra Velikoga;

— dr. Vladimir Čorović, Postanak Karagjorgjevog ustanka;

— dr. Nikola Vulić, Žena u rimsko doba;

— dr. Vladan Gjorgjević, Borba za skopsku mitropoliju;

— dr. Ksenija Atanasijević, Julijan Apostata;

— dr. Dragutin Anastasijević, Vizantija i Bugari;

— dr. Živko Pavlović, Opsada Skadra 1912.—13.;

— dr. Vasilj Popović, Nacionavno načelo u istoriji I. II.;

— dr. Vladimir Čorović, Počeci turske vlasti na Balkanu;

— Svet. Voj. Vulović, Kako se sudilo pre pisanih zakona u Karagjorđevoj i Miloševoj Srbiji;

— dr. Viktor Novak, Stogodišnjica hrvatskoga kraljevstva;

— dr. Aleksije Jelačić, Rusija pre 100 godina (prilikom stogodišnjice dekabrističke bune 1825.).

* Godine 1911. napisao je g. Gj. Szabó, današnji predsjednik Povjerenstva za očuvanje historijskih i umjetničkih spomenika u Zagrebu, ove preznačajne riječi u »Vjesniku kr. hrv. slav. dalm. zem. arkiva« (XIII. 238., 239.):

»U regulatornoj osnovi grada Zagreba određeno je, da se uredi Dolac i Podzidom i u tu tvrhu da će se izvlastiti tamošnji skup kukavnih kućica, a osim tih i nekadašnji cistercitski samostan do crkve sv. Marije... Izgleda kao da se hoće sistematski uništiti baš sve, što je još stara i historijski vrijedna ostalo. Zagreb nije imao valjda nikad profanih gradjevina, koje bi se mogle takmiti sa onima starih njemačkih gradova. Kakvog izrazito zagrebačkog sloga nije nikad bilo, ali je bilo dosta za stari Zagreb karakterističnih zgrada. Među ovako karakteristične zgrade spada još i stari cistercitski samostan, pa i taj dakle da dodje pod kramp!«

I sad u vremenu, kad se ove 1925. godine slavi tisućgodšnjica hrvatskog kraljevstva a grad Zagreb tim povodom priredio svoju lokalnu kulturnohistorijsku izložbu službeno što se može službenije, i na očigled Povjerenstva za čuvanje historijskih spomenika, koje nije ukinuto, sad su organi gradskog poglavarstva u Zagrebu (koje je pomoglo evo i »Narodnu Starinu«) porušili do temelja u dva tri maha ali sve što je ostalo blizu Jelačićeva trga i Kaptola staro i lijepo: Plemićevu kuću (prije zvani cistercitski samostan), ograđeno dvorište i konačno kulu (isp. u ovom broju slike 9. i 18. na str. 32. i 40.).

Družba Braće Hrvatskog Zmaja pokušala je još u jesen 1924. javnu kampanju protiv rušitelja historijske starine u Zagrebu, ali ono par člančića u novinama nije naišlo na odziv, šta više, vijećnici gradskog zastupstva nijesu zbog toga pravili ni najsitniju krizu bar tako, da se podrma pozicijom rušiteljske gospode. Družba je htjela, da u Plemićevoj kuriji adaptira Gradski Muzej, usred onog malog sačuvanog starinskog dijela grada, koji bi izvjesnom regulacijom znalački i s toliko pijeteta koliko ga ima i u najmanjem zakutku danas svagdje po kulturnom svijetu, dobio još ljepši i slikovitiji izgled...

Pa evo povodom sveopće indiferentnosti, u nedostatku presijecanja takvih rušenja, kao što je očajno razaranje historijskog karaktera zagrebačkog Dolca, kad se svi zvani kao preplašeni i zamoreni, iz nama nepoznatih razloga pomiriše s akcijom gg. iz gradskog poglavarstva zagrebačkog, danas vrijedi ponoviti riječi g. Gj. Szabó-a, iz g. 1911., a koje glase:

»Prolazeći ponovno svima dijelovima samostana, pregledavajuć pažljivo cijelu zgra-

du, naročito podzemne prostorije nije se moglo ništa zamjetiti, što bi trebalo smjesta porušiti. Doista imade mnogo nečistoće, ima svašta zapuštena i zanemarena, nu niti brojni i teški zagrebački potresi nijesu

mogli te stare zgrade porušiti. To si je postavilo zadaćom sadašnje pokoljenje, koje nije baš ničim dokazalo, da može tu šta bolje učiniti».

PRIVATNI PROMICATELJI ETNOGRAFSKOG MUZEJA U ZAGREBU

Hrv. Etnografskom muzeju u Zagrebu darovali su:

Jula Plavec, Torčec — srablivec, barilec.

Roža Nažar, Drnje — srablivec.

Barbara Dombaj, Drnje — 5 tanjura od ocakljene kamenine.

Marta Benotić, Drnje — 2 tanjura.

Jela Ciganek, Drnje — 3 tanjura, svečnjak.

Marija Kraljić, Drnje — srablivec.

Dora Hegedušić, Drnje — srablivec.

Matija Benotić, Drnje — 2 srablivca, uljenka, više komada pećnjaka.

Mara Hajduković, Torčec — srablivec, svečnjak.

Pavao Sataić, Torčec — 2 srablivca.

Pavao Somoči, Torčec — 2 srablivca.

Luka Barberić, Drnje — baril.

Magdalena Ivančec, Drnje — 2 putre.

Josip Mikulan, Botovo — »putrica«.

Mijo Kovač, Torčec — putra.

Bara Kraljić, Drnje — 4 čupe za mlijeko.

Bara Jakupek, Torčec — »motelnica« za pravljenje maslaca.

Andro Ciganek, Botovo — »putra«.

Roza Međimorec, Drnje — 4 zdjele.

Katarina Mraz, Drnje — »pokri-vača« za pečenje kruha, više komada pećnjaka.

Bolto Kolesar, Torčec — svečnjak.

Pavao Markušić, Torčec — svečnjak.

Tomoban, Drnje — svečnjak.

Ignac Petrović, Drnje — »leščerba« (starinska svjetiljka).

Vilim Filipašić, inspektor drž. željeznica, muz. povjerenik, Zagreb; drveni seljački stol iz Drnja.

Posredstvom gđica Dragice, Zite i Mercedes Lessel i Vilme Hofmann, učiteljica i muzejskih povjerenica u Draganićima darovale su:

Franca Mikan, Draganički Vrh — obašvice za rukave i zastor, »kozice« za ramenice, »krpa«.

Ana Bujan, Draganički Vrh — »iglice« ukrasne (3 komada).

Ljuba Siktar, Izimlje — pojas za snahe.

Jela Biličić, Mrzljaki — »parta«.

Tereza Jurčić, Lazina — »kraglin«.

Franjo Jurčić, Lazina — kutija za žigice.

Bara Kušec, Vrbanci — »sirnjak«.

Tinka Gaspić, Lazina — »uplitki« za snahe.

Franca Palaković, Draganički Golljak — »pečica«.

Ana Misir, Draganički Budrovci — »iglica na zvezdu«.

Miko Misir, Draganički Budrovci — šalica drvena.

Kata Misir, Draganički Budrovci — »posnašak«, »pasica« i »podmitaljak«, pečica.

Mara Bencetić, Bencetići — obašvica za rukave, pečica, otirač, poculica za mlade snahe.

Roza Bencetić, Bencetići — »kolarde«, obašvica za zastor, poculica za stare žene, rukavci, rubac za glavu.

Jela Bencetić, Bencetići — »kraglec«, obašvica za zastor, lutka.

Ana Barković, Barkovići — poculica za stare žene.

Ženka Frangeš — Vrč zemljani (iz Petrovine, kot. Jaska), služio kao »bilikum«.

Leander Brozović, veterinar, Zagreb; čutura presvučena nestrojenom kožom, »Muka Isusova« rezbarija u staklenki, pletene i perlicama ukrašene narukvice (Županja).

»NARODNA STARINA« sv. 10., IV. knj., 1. br.

U ZAGREBU, 25. XI. 1925.

VLASNIK, GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:

Dr. JOSIP MATASOVIĆ.

TISAK »TIPOGRAFIJA« D. D., ZAGREB.